

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2002

Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm siirtyi 1.2.2002 pois Jyväskylän yliopiston palveluksesta ja hänen tilalleen tuli 15.7.2002 Pirjo Vatanen. Kirjasto juhli 90-vuotista taivaltaan 22.1.2002 saaden runsaasti julkista huomiota. Juhlien yhteydessä perustettiin rahasto tukemaan kirjaston vanhojen ja arvokkaiden kirjojen konservointia. Juhlissa sai ensiesityksensä Minervan perintö -videodokumentti kirjaston historiasta.

Kirjasto on kertomusvuonna toiminut yliopiston suurimpana tieto- ja kirjallisuuspalveluja antavana yksikkönä, jonka kävijämäärä on päivittäin noin viisi tuhatta ja vuosittain noin kaksi miljoonaa. Tavoitteena on ollut perinteisten lainauspalvelujen ja tietopalvelujen toiminnoiltaan ja kustannuksiltaan tehokas välittäminen ja integrointi. Vapaakappalelainsäädännön, keskuskirjastoalojen ja Euroopan Unionin EDC-kirjastoaseman takaamat palvelut ovat edelleen muodostaneet palvelutoiminnan perusrungon, mutta kirjasto on tehokkaiden lähi- ja peruspalveluiden ohella tarjonnut myös monipuoliset mahdollisuudet palvelujen etäkäyttöön ja tietoverkoissa olevan tieteellisen tiedon hyödyntämiseen. Asiantuntija- ja tieto-organisaationa kirjasto on pyrkinyt kehittämään asiakasviestintää, palveluja ja työmenetelmiään. Kirjasto jätti kesäkuussa selvityksen maksuperusteisen toimintansa kehittämisestä.

Kirjasto on seurannut yliopiston profiloitumista, meneillään olevia tutkimushankkeita ja opetuksen kehitystä ja hankkinut kirjallisuutta myönnettyjen määrärahojen mukaisesti. Kirjasto kuuluu yliopiston avaintoimintoihin ja keskeisiin oppimisresursseihin, jonka budjetoinnilla on suora vaikutus yliopiston perustuloksiin. Lisätäkseen yliopistoyhteisön tietämystä toiminnastaan kirjasto tuottaa www-sivuilleen tilastotietoja keskeisistä toiminnoistaan.

Kirjastoa on jatkuvasti kehitetty monipuoliseksi fyysiseksi ja sähköiseksi opiskeluympäristöksi, ja se on toiminut aktiivisesti yhteistyössä mm. Opetuksen laadun kehittämishankkeessa (OPLAA) ja virtuaaliyliopistohankkeessa. Asiakkaat ja henkilökunta ovat omaksuneet Voyager-kirjastojärjestelmän toiminnalle aiheuttamat muutokset, ja sen käyttö on vakiintunut. Koulutuksessa on painotettu sitä käytäviä tietokantoja (JYKDOK, LINDA, ARTO), joiden ylläpitoa on tehostettu parantamalla valmiiden tietueiden poimintamahdollisuuksia BookWhere-sovelluksella ja WorldCat-tietokannalla. Käyttönotettaessa vielä keskeneräisen hankintaosion kehittämiseen on aktiivisesti osallistuttu. Lainauksen ilmoituksia varten on toteutettu oma käsittelyohjelma.

Kirjaston ulkoasultaan, tekniseltä ratkaisultaan, rakenteeltaan ja sisällöltään uusitut www-sivut avattiin syyslukukaudella. Ne palvelevat entistä tehokkaammin asiakkaiden itsenäiskäyttöä. Ratkaisussa on erityisesti otettu huomioon asiakaslähtöisyys ja asiakasviestintä. Esimerkiksi Kysy kirjastonhoitajalta -palvelu ja uusittu hankintaehdotuslomake on otettu hyvin vastaan. Sähköisillä palveluilla on myös pyritty korvaamaan supistuneita palveluaikoja. Kansallisen elektronisen kirjaston (FinELib) tarjoamien palvelujen käyttöönottoa on edelleen lisätty. Kirjaston edustajat ovat osallistuneet kansainvälisten asiantuntijoiden avulla toteutettuun FinELibin arviointiin.

Kirjasto tarjoaa nyt sivuillaan yli 5000 elektronista lehteä sekä opiskelua tehostavia sanakirjoja, hakuteoksia, lakitietoa ym. Niiden käyttöä helpottamaan perustettiin sähköisen aineiston tietokanta JYKe. Myös kirjaston työasemien etähallintaa, käytettävyyttä ja tietoturvaa on kehitetty ja

pääkirjastossa on otettu käyttöön langaton verkko. Muita merkittäviä hankkeita 2002 ovat olleet yliopiston väitöskirjajulkaisemisen uudistamisprojektin loppuunsaattaminen sekä yliopiston julkaisuportaali, joka saatiin teknisesti valmiiksi.

Tiedonhakupalvelujen itsenäiskäyttömahdollisuudet ja etäkäyttö kasvavat jatkuvasti virtuaaliyliopiston kehittyessä. Tällä hetkellä JYK:n asiakkaiden itsenäiskäytössä ovat kaikki keskeisimmät tiedonhakupalvelut. Kirjaston tietopalvelussa on siksi panostettu tiedonhankinnan opetuksen kehittämiseen osallistumalla 2001 alkaneeseen Opetusministeriön rahoittamaan TieDot-hankeeseen (<http://www.uku.fi/kirjasto/TieDot/>). JYK on 2002 laatinut verkkokurseja etäopiskelun ja virtuaaliyliopiston tarpeisiin omilta keskuskirjastoaloiltaan. Ne tulevat testikäyttöön 2003.

Toimintojen hienosäätö kirjaston uudessa organisaatiossa, jossa mm. palvelutoimisto jaettiin asiakaspalveluihin ja tietopalveluun, on aloitettu. Tulospäätöksessä 2001 sovittu kirjaston palveluverkon kehittämissuunnitelma luovutettiin maaliskuussa. Sen tavoite on tiivistämällä verkkoa ja keskittämällä ja tehostamalla toimintoja vastata palvelujen kysynnän kasvuun ja mahdollistaa niiden kehittäminen. Merkittävä osa palveluista voidaan tarjota käyttöön verkon kautta. Toisaalta tilastojen valossa ei näy merkkejä siitä, että painatteiden määrät sähköisen aineiston lisääntyessä olisivat vähenemässä. Uusi tekniikka päivittäin on helpottanut myös niiden tuottamista. Sen vuoksi kirjasto tarvitsee jatkuvasti myös erilaisia fyysisiä tiloja. Aallon kirjaston peruskorjauksen yhteydessä pois siirretyt kokoelmat on käsitelty ja sanomalehtikokoelmalle varattu tila täytetty.

Kirjaston laitoksille tarjoama hankintapalvelu käynnistettiin alkuvuodesta. Yliopiston kirjallisuushankintojen keskittämällä saadaan merkittävä hintaettu suurempina alennuksina ja palvelu- ja lähetyskulujen laskuna. Kirjaston asiantuntemusta ulkomaisten kausijulkaisujen hankintojen kilpailuttamisen pioneerinä on edelleen käytetty valtakunnallisesti.

Kirjasto on hoitanut keskuskirjastoaloillaan (kasvatustieteet, psykologia ja liikuntatieteet) tietohuoltotoimintaa viemällä suomalaista tutkimustietoa moniin kansallisiin ja kansainvälisiin tietokantoihin. Yhteistyössä opetushallituksen kanssa se on ylläpitänyt kasvatuksen ja koulutuksen alalla kotimaista tutkimusrekisteriä (KOTU) sekä kansainvälistä Cedefop-tietokantaa. Kotimaista kirjallisuutta on rekisteröity kansallisiin ja kansainvälisiin tietokantoihin (Keski, ARTO, Sport, Dissertation Abstracts International).

Valtakunnallisesti kirjasto on säilyttänyt tunnustetun asemansa verkottuvaan oppimisympäristöön liittyviä palveluja kehittävänä laitoksena ja se on asiantuntija- ja kehitysyksikkönä edelleen kansainvälisesti, kansallisesti ja alueellisesti haluttu yhteistyökumppani:

- Kirjasto koordinoi edelleen yhdessä kehittämisryhmän kanssa Virtuaalikirjasto-aihehakemistopalvelun (<http://www.jyu.fi/library/virtuaalikirjasto/>) toimintaa ja kehittämistä. Mukana on 19 organisaatiota, pääosin yliopistokirjastoja.
- Eurooppalainen aihehakemistopalvelu, Renardus (<http://www.renardus.org>), kehitettiin EU-projektina, joka päättyi 30.6.2002. Kirjasto osallistui siihen johtamalla pilottiversion evaluointia ja verifiointia ja kirjoitti niistä raportit. Valmis palvelu julkistettiin keväällä. Tämän jälkeen kirjasto on ollut aktiivisesti mukana Renardus-palvelun johtoryhmässä.
- Kirjasto osallistui kansallisen tiedonhakuportaalin ohjelmiston valintaan.
- Kirjasto on ollut mukana Intermezzo-projektissa, jossa luodaan internetiin "yhden luokun palvelu" jyvaskyläläisten kirjastojen musiikkialan aineistosta.
- Kirjasto osallistuu 2002-2003 kaupunginkirjaston koordinoimaan Jyväskylän tietopalvelustrategia -projektiin. Siinä laaditaan yhdessä kaupunginkirjaston, ammattikorkeakoulun kirjaston ja

kaupungin opetusviraston kanssa suunnitelma, jossa selvitetään mm. kirjastojen yhteistyö koululaisten ja opiskelijoiden tietopalvelujen järjestämisessä ja tiedonhallintataitojen opettamisessa. Suunnitelman on tarkoitus sopia malliksi muillekin kunnille. Opetusministeriö rahoittaa projektin.

Kirjastolla on kansainvälistä yhteistyötä neljän kansainvälisen projektin tai organisaation kanssa ja yksi EU-hankkeeseen osallistuminen on vireillä. Kirjasto on viiden kansainvälisen järjestön jäsen. Kansallisesti kirjasto osallistuu Suomen yliopistokirjastojen verkon toimintaan ja on vastuutahona tai jäsenenä erillishankkeissa paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Henkilökunta on osallistunut kokouksiin ja koulutukseen, toiminut asiantuntijana sekä pitänyt esitelmiä Suomessa ja ulkomailla. Yksistään Renarduksesta on pidetty neljä esitelmää ja kirjoitettu viisi artikkelia ja raporttia.

Kirjaston henkilökunnan työterveydestä on huolehdittu tavoitteellisesti. Kirjastolle on laadittu henkilöstöohjelma. Henkilöstön jäseniä on osallistunut ASLAK-kuntoutusohjelmaan.

Kirjaston käyttövarat ovat vuosina 2000-2001 laskeneet sekä absoluuttisesti että suhteessa opetus- ja tutkimushenkilökunnan ja perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoiden määrän kehitykseen. Absoluuttisen laskun voi tulkita johtuvan siitä, että kokonaisrahoituksessa on aina mukana projekteja, hankkeita ym. satunnaisia eriä, jotka paljolti selittävät sen vaihteluita. Tutkimus ja pidemmälle edistynyt opiskelu hyötyy sähköisen aineiston suhteellisesta kasvusta, siten että aineistojen kappalemäärällä ei enää ole merkitystä. Se kompensoi osaltaan tutkija- ja opiskelijakohtaisen määrärahan laskua kirjallisuuden osalta. Selvästi merkittävin tekijä yliopiston kilpailukyvyllä tärkeän tietoaineistojen saannin kannalta on kirjallisuuden hintojen nousu, joka on vuositasolla 5-15 %. Valtakunnallisesti Jyväskylän tilanne ei kuitenkaan ole keskimääräistä huonompi.

Kirjaston perusrahoitus viime vuosina tasaisesti kasvanut, ei kuitenkaan läheskään tutkintotavoitteita vastaavasti. Samalla perustutkintoja on suoritettu yli tavoitteen, ja jos tohtorintutkinnoissa tulos suhteessa tavoitteeseen onkin ollut epätasaisempi, kirjaston resursseja kysyvien lisensiaatintutkintojen määrä on vasta 2001 jäänyt niitä vähäisemmäksi.

Pirjo Vatanen
ylikirjastonhoitaja